

Německa a Švýcarska ji zařadila jako nejmłodší. Martin Šimša (s. 182) dospěl dál a českobudějovickou knihu identifikuje jako přepis obsahující několik časových vrstev, převzatých ze starších knih sepsaných v letech 1610, 1681, 1730. S knihou stříhů ze slovenského Sabinova z roku 1641 pracovala Soňa Kovačevičová (srov. *Človek tvorca*, Bratislava 1987).

Atlasovou část považují za velice zdařilou. Kvalitní reprodukce, přehledné členění. Každá z knih jako archivní pramen je řádně fyzicky popsána a zobrazené stříhy okomentovány i z hlediska spotřeby a charakteru textilií. Originální německé texty z části knih (Tachov, Chomutov, Český Krumlov, Česká Kamenice, Frýdlant, České Budějovice, Liberec, Opava) jsou u výkresů ponechány, ale v závěru knihy je připojen jejich český překlad. Čtenáři vychází vstříc rovněž slovník tkanin s termíny patřícími do historie stejně jako rukopisné soubory stříhů. Knihy stříhů se užívaly i nadále, ale daleko dostupnější v tištěné podobě a po zrušení ochrannářství cechovního systému (výrobních tajemství) i s tabulkami výpočtů, s návodem, jak stříhy aplikovat, jak je přizpůsobovat rozměrům postavy (srov. osmé nedatované vydání publikace Kresby pánských stříhů, in: J. Trousilová, *Živnost krejčovská a příbuzné živnosti ovlivněné módními trendy v Rakovníku v 1. pol. 20. st. s odkazem na historický vývoj*. Rakovník, b.d.).

Martin Šimša předložil pracný badatelský výsledek, komentovanou edici specifického historického pramene. Dobře splnil úkol, který sám sobě stanovil, totiž „zpřístupnit badatelům zajímavý a doposud spíše opomíjený zdroj nových poznatků“.

Lydia Petrářová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Dušan Hanák – Zdeněk Jirásek, Z HISTORIE ČESKOSLOVENSKÝCH VYSTĚHOVALECKÝCH DRUŽSTEV V SOVĚTSKÉM SVAZU (1923–1939). Slezská univerzita v Opavě – Fakulta veřejných politik v Opavě, Opava 2014, 241 s.–

Po roce 1989 problematika vystěhovalectví začala být v Československu, resp. v českých zemích, zkoumána intenzivněji. Možnost studia zejména archivních materiálů v zahraničí podstatně prohloubila poznání, jak je tomu i v případě recenzované publikace. Od roku 1961, kdy vyšla obsáhlejší práce Pavla Polláka o vystěhovalectví československých družstev, hlavně Interhelpa, v meziválečném období do Sovětského svazu, je to publikace, která na základě bohatého archivního materiálu z ruských, českých a částečně ukrajinských archivů přináší mnohé nové poznatky k danému tématu především z politického a hospodářského aspektu.

Po přehledné kapitole věnované dosavadní hlavně české a ruské literatuře a částečně také dobového tisku o vystěhovalectví na území bývalého Sovětského svazu, zejména v meziválečném období, autoři zařadili kapitolu, v níž se zabývali vystěhovaleckou politikou v meziválečném Československu a sovětskou imigrační politikou. Na pozadí sociálně-ekonomického a politického vývoje v Sovětském svazu poukázali na snahu sovětských orgánů zainteresovat cizí přistěhovalce s určitým kapitálem, aby pomohli s rozvojem zemědělského hospodářství a některých průmyslových odvětví. Program internacionální pomoci sovětskému hospodářství, jak přistěhovalectví bylo prezentováno, zaujal dělníky z USA i z řady evropských států včetně Československa, byť se nejednalo

o velké počty. Nový československý zákon o vystěhovalectví z roku 1922 umožňoval svobodné vystěhování (s omezením v případě vojenské služby), ale, jak dokládají autoři zejména na materiálech policejního charakteru, byla snaha poněkud usměrňovat vystěhovalectví z obavy infiltrace bolševismu ze Sovětského svazu do republiky. Bylo zde i vědomí odpovědnosti za československé občany v případě jejich potíží v zahraničí. Na druhé straně vystěhovalectví bylo chápáno jako prostředek eventuálního československého exportu, což v případě Sovětského svazu, vzhledem k jeho rozloze, se mohlo projevit pozitivně.

Podstatná část publikace je věnována historii pěti československých družstev (některá byla označována jako komuny), jež představovala jedinou přípustnou formu skupinového podnikání přistěhovalců v Sovětském svazu, která tam odjela ve 20. letech 20. století. Byla to družstva: Pragmašina, Kladenská komuna, Interhelpo, Reflektor a Slovácká komuna. Autoři se detailněji zaměřili na počátky organizování družstev v Čechách, na Moravě a na Slovensku, na podmínky členství, finanční příspěvky a nákup strojového vybavení a materiálů. Jednalo se o družstva jak v oblasti zemědělského podnikání, tak i družstva průmyslová. Tudíž nešlo o vystěhovalce, kteří by jeli do cílové země s prázdnými rukama – vezli materiální statky, znalosti v určitém oboru a také peníze, byť těch byl nedostatek. Avšak velké hospodářské problémy, nedostatky v uspokojování základních životních potřeb v Sovětském svazu způsobily v podstatě poměrně rychlý rozpad či transformaci družstev. Ekonomické problémy a špatné hospodářské výsledky se týkaly všech družstev – chyběl jim kapitál, narůstaly problémy se zásobováním

pohonnými hmotami, strojním vybavením a také potravinami. Bylo nutné postarat se o ubytování, které bylo ve většině případů zcela nevyhovující (např. staré nepoužívané kozácké kasárny). Názvy některých podkapitol knihy, jako „Lákavé představy“, „Drsná realita“ či „Lopotné začátky“, výstižně charakterizují rozdíly mezi očekáváním vystěhovalců a realitou. Autoři poukázali i na konflikty mezi členy družstev pramenící nejen z nedostatku přiměřeného bydlení, stravování, nevyplácení mezd, ale také z osobních ambicí některých jednotlivců, které přispěly k neúspěchu těchto uskupení. Avšak i přes velké potíže přece jen členové družstev zanechali po sobě některé pozitivní stopy. Například Interhelpo mělo nezanedbatelný vliv na industrializaci nejen města Pišpek, ale rovněž předválečné Kirgizie.

Část vystěhovalců brzy po příjezdu do Sovětského svazu usilovala o návrat do Československa a některým se to i podařilo. Mnozí zůstali v družstvech, jiní začali pracovat mimo ně v různých městech Sovětského svazu, částí vystěhovalců se nevyhnula ani perzekuce. V posledních letech byla v české historiografii problematice a perzekuci Čechů a Slováků v Sovětském svazu věnována větší pozornost (např. práce Mečislava Boráka). Pozitivní je, že autoři recenzované publikace také sledovali osudy některých členů družstev, kteří byli obviněni z různých hospodářských či politických deliktů v období tzv. „velkého teroru“ v 30. letech 20. století a byli vězněni, odesláni do táborů nucených prací atd. Část z nich byla rehabilitována, někteří zmizeli beze stopy.

Přínosem práce jsou rovněž dodatky z archivních záznamů, které obsahují seznamy osob přihlášených do družstev. Komparací českých seznamů

přihlášených a sovětských seznamů přistěhovalých osob do Sovětského svazu se autorům podařilo stanovit počet přistěhovalých na 2 400–2 450 z 2 751 přihlášených, přičemž autoři podotýkají, že údaje z družstev Pragomašina a Reflektor nejsou zcela relevantní.

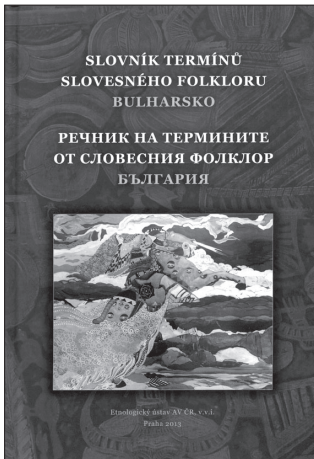
Publikace je významným přínosem k rekonstrukci části dějin českého vystěhovalectví jak probíhalo v dobových politických a hospodářských podmínkách 20. a 30. let 20. století v Sovětském svazu a je podnětná rovněž pro studium této problematiky z etnografického hlediska.

Nada Valášková (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Jaroslav Otčenášek – Vichra Baeva a kol.

Slovník termínů slovesného folkloru. Bulharsko

Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2013, 360 s.,
rejstřík, obrazová příloha, anglické resumé.

Na základě dlouhodobé spolupráce Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., v Praze s Institutem za etnologija i folkloristika s Etnografski muzej BAN v Sofii vznikl pod vedením J. Otčenáška za českou a V. Baevy za bulharskou stranu unikátní terminologický slovník slovesného folkloru. Slovník seznamuje odbornou i laickou veřejnost se současným stavem folkloristického bádání v Bulharsku. Přináší nejprve formou encyklopedických statí vysvětlení termínů z oblasti slovesného folkloru (pohádka, pranostika, lidová balada) a následně přehled a charakteristiku nejvýznamnějších a nejrozšířenějších bulharských folklorních postav (Baba Marta, Kelčo, Krali Marko, Sveta Marina). Kniha je dvojjazyčná, česko-bulharská, doplněná černobílými i barevnými ilustracemi, překladovými tabulkami, slovníčkem méně častých slov, seznamem základní literatury, přehledem českých vydání bulharského folkloru a rejstříky. Tato publikace je první v zamýšlené edici prezentující současnou folkloristiku slovanského světa.

ISBN 978-80-87112-79-3 Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., CZ

ISBN 978-954-8458-43-6 Institut za etnologija i folkloristika s Etnografski muzej, BAN, BG

CENA s DPH : 350 Kč

Objednávky vyřizuje: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Na Florenci 3, 110 00 Praha 1,
tel. 234 612 611, e-mail: gergelova@eu.cas.cz